

Küresel Kamusal Bir Kötü: Terörizm

Yasin ÇAM*
Selim COŞKUN**

ÖZ

Terörizm, 21. Yüzyılda farklı isim, amaç ve tekniklerle birçok ülkede varlık göstermektedir. Bazen bağımsız, çoğu zaman bir ya da birkaç devletin güdümünde hareket eden terör örgütleri doğduğu bölgede kalmamakta, geniş bir alana yayılmaktadır. İletişim ve ulaşım tekniklerinin gelişmesi terörün eylem pratiğini kolaylaştırmaktadır. Hedefinde olan ülkelerin ekonomisini, siyasetini, politikalarını, yatırımlarını, sosyal hayatını, demografik özelliklerini, askeri politikalarını olumsuz etkilemektedir. Silahlı eylemlerle sadece güdümündeki bölgeyi etkilemekle kalmamakta, ülkelerin küresel anlamda siyasi, ekonomik iş birliğini sekteye uğratmakta ve zarar vermektedir. Aynı zamanda yatırımları durduran, refahın yönünü değiştiren terörün bitirilmesi için ortak söylemlerin kullanıldığı ancak ortak eylemlerin uygulanamaması teröre alan sağlamakta ve yayılımını kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada terörizm, küresel kamusal kötü bağlamında ele alınmış, ülkeler açısından ortaya çıkardığı olumsuzluklar irdelenmiştir. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada terörizmin beslediği ve terörizme zemin hazırlayan her türlü argümanın ortadan kaldırılması gerekliliği üzerine odaklanılmıştır. Küresel bir sorun olan terörizmin çözümünün de küresel ortak bir mücadeleyle sağlanabileceği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Kamusal Kötü, Küreselleşme, Terörizm, Küresel Kamusal Mal.

A Global Public Bad: Terrorism

ABSTRACT

Terrorism is present in many countries with different names and purposes in the 21st century. These organizations, which sometimes act independently and often under the control of one or more states, do not stay in the region where they were born, but spread over a wide area. The development of communication and transportation techniques facilitates the practice of terrorism. The economy, policies, investments, social life etc. of the targeted countries. negatively affects many areas. With armed actions, it not only affects the region under its control, but also disrupts and damages the global political and economic cooperation of countries. At the same time, the use of common discourses to end terrorism, which stops investments and changes the direction of prosperity, but the inability to implement common actions provides space for terrorism and facilitates its spread. In this study, terrorism is discussed in the context of global public bad, and its negative effects in terms of countries are examined. In this study, it is focused on the necessity of eliminating all kinds of arguments that pave the way for terrorism. It is suggested that the solution of terrorism, which is a global problem, can be achieved through a global joint struggle.

Keywords: Global Public Bad, Globalization, Terrorism, Global Public Good.

1. Giriş

2000'li yıllar dünyada teknolojinin gelişip belli bir düzeyde doygunluğa ulaştığı, siyaset, eğitim, ekonomi, askeri, iletişim vb. alanlarda yaşanan olumlu ya da olumsuz olayların etkisinin küresel çapta hissedildiği yıllardır. Özellikle 1980'li yıllarda dünyada serbest piyasanın siyasi ve ekonomik alanda kendini kabul ettirmeye başlamasıyla temeli atılan bu sürece bağlı olarak sermayenin ülke sınırları yokmuşçasına serbest dolaşımı beraberinde yerel hareketlerin küresel hareketlere dönüşebileceğini göstermiştir. Benzer şekilde bir hizmetin ya da olumlu olumsuz bir çıktının etkisinin başkaları (kaynak bölgesi dışındaki insanlar veya ülkeler) tarafından hissedilmesi kamusal mal ve devamında küresel kamusal mal kavramlarını doğurmuş, tartışmaya açmıştır. Bilindiği üzere faydasından dışlanmanın mümkün olmadığı ve tüketiminde rekabet bulunmayan mallar, kamusal mallar olarak adlandırılmaktadır. Bu tanıma benzer olarak dışlanamama ve tüketimde rekabetin olmaması özelliklerine haiz olan ancak negatif faydaya (zarara) yol açan mallar, kamusal kötü olarak tanımlanmakta olup sonuçları pek çok farklı tartışmaya sebep olmuştur. Kamusal kötü örnekleri arasında salgın hastalıklar, çevre kirliliği vb. yer almakta olup terörizm de kamusal kötü örneklerinin başında gelmektedir. Şöyle ki, teknolojik imkanların gün geçtikçe gelişmesi ve çeşitlenmesi ulaşım, iletişim, kamusal hizmetlerin yürütülmesi, tıbbi operasyonların kolaylaşması, tarımda makine kullanımı, fabrikalarda otomasyonların artması gibi gelişmeler pek çok alanda insanların yaşamlarını kolaylaştırırken benzer şekilde terörizm gibi toplum için kötü sonuçlara sebep olabilecek amaçlara sahip

* Arş. Gör., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, yasinacam@osmaniye.edu.tr

** Prof. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, selimcoskun@osmaniye.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 01.04.2022; Makalenin Kabul Tarihi: 30.05.2022

kişi veya gruplarında hedeflerine ulaşmalarını da kolaylaştırmaktadır. Bu anlamda yerelde yer alabilecek bir terörizm faaliyeti kolaylıkla diğer toplumları etkileyebilmekte ve bu toplumlara zarar verebilmektedir.

Bu çalışmada dünyanın gündemini sıklıkla meşgul eden ve toplumları tehdit eden terörizm kavramı küresel kamusal kötü bağlamında ele alınarak etki ve sonuçları tartışılmıştır. Bugün tüm dünyanın karşı çıktığı ve başladığı yerde bitirilmesi gerekliliği üzerinde uzlaşılan ancak pratikte ortak mücadelenin sağlanamadığı pek çok silahlı illegal örgütsel faaliyetler yerelde başlayıp küresel etkiye sahip olma potansiyelli faaliyetlerdendir. Aynı zamanda ortak mücadele olmadan önlenmesi zor olan bu faaliyetler devletleri sosyal, siyasi, ekonomik, demografik vb. birçok alanda olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışmada ilk olarak terörizm kavramı sebep, sonuç ve nedenlerine ilişkin olarak ele alınmış, ardından terörizmin ülkeler açısından sebep olduğu psikolojik, sosyal ve ekonomik etkiler incelenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde küresel kamusal iyi ve küresel kamusal kötü kavramları ele alınmış, beşinci bölümde ise dünyadan örneklerle terörizm kavramsal olarak irdelenerek küresel kamusal kötü bağlamında değerlendirilmiş, istenmeyen bir durum olan terör faaliyetlerinin ülke ve dünya ekonomisine, sosyal ilişkilere, siyasi kararlara ve yürütülen politikalara etkileri küresel bağlamda incelenmiştir.

Literatür taramasına dayalı nitel bir çalışma olarak tasarlanan bu araştırmada özellikle ekonomik, teknolojik, siyasi ve sosyal olarak dünyada ileri gelen ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerin terörizme zemin hazırlayacak ideoloji ve uygulamalara yönelik toplu mücadele etmeleri önerilmektedir. Küresel bir soruna dönüşme potansiyeli yüksek olan ve küresel kamusal kötü olarak değerlendirilebilen terörizme karşı verilecek mücadele ve bu amaçla uygulanacak politikaların küresel ortaklık yoluyla yürütülebileceği öngörülmektedir.

2. Terörizm

Terörizm uzun yıllardır belli bir kitlenin ideolojisini, isteklerini, eylemlerini karşı tarafa kabul ettirmek ya da karşı tarafı fikirlerinden, düşünce ve eylemlerinden vazgeçirmek adına pek çok farklı ülkede farklı gruplar tarafından bir yöntem olarak benimsenip kullanılmıştır. Temelde silahlı eylemlere dayalı bir bezdirme faaliyeti olan terörizm, genel eylem şekli incelendiğinde güçsüz bir grubun, güçlü olana karşı benimsediği düzensiz bir çatışma, savaş şeklidir. Benzer şekilde devlet altı örgütlerin mevcut devletlerine yahut ekonomik ve askeri anlamda zayıf devletlerin, güçlü devletlere karşı uyguladıkları şiddete dayalı faaliyetlerdir (Ergil, 1992, s. 139). Mücadele ve çatışma şeklinin düzensiz olması, hareket yönünün çok seçenekli olması sebebiyle terörizme karşı mücadele devletler için hayli zor olmaktadır.

Küreselleşmenin sağladığı kolaylıklar vesilesiyle terörizm birçok farklı alanda kendine avantaj sağlayıp, düşük maliyetlerle, iletişim ağlarını lehine kullanarak geniş çaplı zararlara sebep olabilmektedir. Telekomünikasyon alanında yaşanan gelişmeler sonucunda iletişim ağlarının yayılıp gelişmesiyle beraber ülke sınırlarının kontrol ve denetim mekanizmalarını aşmak kolaylaşmış olup terörün yayılımını da kolaylaştırmıştır. Bu güçlü iletişim ağı terör örgütlerinin planlama ve eylemlerinin daha kolay bir şekilde gerçekleştirmesinin önünü açmıştır (Türköz, 2016, s. 154). Ekonomik anlamda incelendiğinde ise teröristlerin lehine bir ekonomik durum olduğu bir gerçektir. Terör eylemlerine karşı korunabilmenin maliyeti milyarlarca doları bulurken terörün maliyeti ise milyon dolarlar ya da daha da azdır. Gelişen küreselleşme teröristlere daha iyi teknolojilere erişim, kolaylıkla militan bulabilme, ihtiyaç duyduğu kaynaklara ve hedeflerine ulaşabilme imkânı tanımaktadır (Czinkota vd., 2010, s. 839). Uluslararası terörizm küreselleşmiş bir dünyada küresel kamusal bir kötü iken, terörizmin kontrolünü sağlamaya yönelik eylemler, temelde küresel kamusal bir maldır. Küreselleşme teröre sınırların olmadığı hissini vermekte, çeşitli eylemlerle devlet sınırlarının geçirgenliğinden faydalanmaktadır. Bir ülke vatandaşı, gittiği bir turistik seyahatte terör saldırısına maruz kalabilmekte veya başka bir ülkedeki mülkü bu tarz saldırılardan zarar görebilmektedir. Genel terör saldırıları incelendiğinde söz konusu saldırıların hedef gözetmeksizin ve tali hasarlara sebep olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak, saldırı esnasında terör mahallinden geçen masum insanları etkilemesinden dolayı küresel toplum uluslararası terörizmi engelleme faaliyetleriyle fayda sağlamaktadır. Örneğin, 20 Kasım 2003 tarihinde İstanbul'da bulunan İngiliz Konsoloslukuna iki bomba yüklü araçla saldırı yapılmış, Türk vatandaşlarının yanı sıra Türk olmayan insanlar da hayatlarını kaybetmiş veya yaralanmıştır (Sandler, 2006, s. 194). Farklı bir ülke sınırları içerisinde gerçekleşen terörist faaliyetleri engellemek için mücadele gösteren bir diğer ülke aynı zamanda

orada bulunması muhtemel olan kendi vatandaşlarını yahut diğer ülke vatandaşlarını da korumuş olmakta ve genel bir fayda açığa çıkarmaktadır.

Terörizm zamanla ulusötesi bir hal almış, çok alternatifli yapısı sebebiyle operasyon alanlarını çeşitlendirmiş, finans ve tedarik mekanizmalarını çeşitli hale getirebilmiştir. Dünyada büyük kentlerde nüfusun merkezileşmesi ve artması, ekonomik yapıların birbiriyle bağlantılı hale gelmesi ve sürekli hareketli bir yaşam içerisinde insanların olması, olası bir kimyasal saldırıda bu yoğun nüfuslu yerlerdeki insanların çaresiz kalacağı ve can kayıplarının yüksek düzeyde olacağı aşıkardır. Bu tarz silahların konumlandırılma hızı, savunma oluşturmak için görevlendirilen bürokratik düzenden daha hızlıdır. Terörizmin bir amacı da ülkelerin siyasal sistemlerini istikrarsızlaştırmaktır. Aynı zamanda gelişme ve kalkınma için elverişsiz bir ortam kurmakta insan hakları ve özgürlükler için tehdit yaratarak zayıf devletler için bir korku oluşturmaktadır. Ayrıca, geçirgen sınırlar, sınırlı kanuni uygulamalar ve zayıf yönetim gibi açıklardan da sıklıkla faydalanmaktadır. Bir ülkenin terörist gruplar için bir hedef, geçiş noktası ya da operasyon merkezi olarak kullanabilme ihtimalinden dolayı terörizme karşı toplu bir mücadele gerekmektedir. Fakat toplu mücadelenin gücü ancak en zayıf devlet kadar güçlü olabilir. Bu nedenle teröre karşı ulusal, bölgesel ve küresel çapta geniş ölçülü mücadele olmak zorundadır (International Peace Institute, 2009). Terör grupları bazı ülkeleri hedef alarak diğer ülkelere uluslararası terörizmi sonlandırmak için bir sebep oluşturmaktadır. Ancak burada temel sorun bu ülkeler terör örgütlerini kendilerinden dışlayarak, maruz kaldığı saldırı karşısında harekete geçme yetisinin zayıf olduğu gelişmekte olan ülkeleri istemli veya istemsiz şekilde yönlendirerek büyük bir kamusal kötü ortaya çıkarmaktadırlar. Burada temel çözüm bu ülkelerde de güvenliği üst düzeye çıkarmak, teröristleri ortadan kaldırmak ve terörizmi besleyen kaynakları yok etmektir. Fakat tüm bu önlem politikaları özellikle gelişmiş olan ülkelerin ortak çabalarıyla gerçekleştirilebilir (Sandler, 2006, s. 210-211). Gelişmemiş ülkelerin operasyon gücü, askeri ve ekonomik yeterliliği kısıtlıdır dolayısıyla mücadele gücü bu bağlamda kısıtlı kalmaktadır.

Günümüzde terör örgütleri varlığını sürdürebilmek adına ihtiyaç duyduğu maddi kaynağı pek çok yolla elde edebilmektedir. Çoğu terör grubu için finansman, genellikle aşağıdaki kaynaklardan herhangi biri veya daha fazlasından sağlanmaktadır (Ward, 2004, s. 26):

- Devlet sponsorluğu;
- Küresel kaynak yaratma;
- Meşru ticari işletmeler;
- Uyuşturucu ticareti;
- Yerel bağış toplama;
- Ortak suç faaliyetleri (soygun, dolandırıcılık)

Bazı devletler yasal olmadığını bildiğini halde bir örgütün faaliyetlerinden çıkar sağlayacaksa ilgili örgütü finanse edilebilmekte, teçhizat, gıda ve silah desteğinde bulunabilmektedirler. Terör örgütlerinin sıklıkla başvurduğu bir diğer kaynak yaratma yöntemi olarak küresel uyuşturucu madde ticaretidir. Dolayısıyla bu kaynaklara erişimi kesmek ve yaptıkları illegal ticaretleri engellemek terör gruplarının devamlılığını sona erdirmek adına önemli bir mücadele tekniği olacaktır. Mücadele edilmediği ve kendine yönelik bir direnç görmediği yerlerde terörizm, kendine rahatlıkla faaliyet alanı bulabilmektedir. Bu bağlamda, terörizm hareket alanını genişletmek ve eylemlerini daha rahat bir ortamda gerçekleştirebilmek için beş yöntem üzerine odaklanmaktadır. Bu yöntemlerden ilki toplumsal bir karışıklık yaratmak, insanlara korku salıp anarşi duygusunu yaymaktır. Düzensiz ve karmaşık bir ortamda terör kendine eylem kanalları açabilmektedir. İkinci yöntem ise bir hükümeti itibarsız kılmak, gücünü azaltmak ya da tamamen ortadan kaldırıp yerine hükümet edecek başka bir grup getirmektir. Devletin bürokratlarına, memur ve diğer kamu görevlilerine yapılacak saldırılar hükümeti itibarsızlaştırmaktadır. Terörizmin kullandığı üçüncü yöntem ise ekonomiktir. Bu bağlamda, ticari faaliyetlere saldırılar düzenlemek, kundaklamalar yapmak, boru hatlarını sabote etmek, banka soygunu yapmak, haraç toplamak, tarımsal ürünlere zarar vermek, turizmi ve yatırımları olumsuz olarak etkilemeye yönelik saldırılar sıklıkla kullanılan metotlardır. Dördüncü yöntem ise askeri alana yapılan saldırılardır. Genelde savunmasız insanları hedef alan terör zaman zaman askerlere ve birliklere de saldırılar düzenlemektedir. Beşinci ve son yöntem ise, uluslararası etki yaratmak için suikast yapmaktır. Önemli bir bürokrati, silah tüccarını veya savaş teknolojisi üreten bir mühendisi öldürmek terörün kullandığı ve uluslararası etki uyandıran yöntemlerdendir (Harmon, 2001).

Terörizmi ortaya çıkaran sebepler incelendiğinde, Şimşek (2016)'e göre etnik, politik, ideolojik, sosyoekonomik ve dini faktörler olmak üzere beş önemli etken terör örgüt ve faaliyetlerini tetiklemektedir. Dini sebeplere dayanan terörizmin amacı var olan düzeni yıkmak, kendi inancına yönelik yeni bir düzen kurmak, diğer dinlerin etkisini kırmak ve din temelli bir yönetim anlayışını hâkim kılmaktır. Sosyoekonomik temelli terörizm yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımında eşitsizlik, başarısız siyasi politikalar gibi sorunların doğurduğu bir eylem olarak ortaya çıkmaktadır. İdeolojik temelli terörizm ise bir grubun siyasi düşüncelerini başkalarına zor kullanarak kabul ettirmeye yönelik eylemler sonucu ortaya çıkmaktadır. Politik temelli terörizm ise siyasal istikrarsızlık, politik çekişmeler ve kavgalar, siyasi uzlaşının olmaması, yönetim sisteminin oturmamış olması gibi sebeplerden ötürü ortaya çıkan terörist faaliyetlerdir. Son olarak etnik temelli terör faaliyetleri ise genellikle bir etnik yahut azınlık bir grubun siyasi anlamda daha üst bir statüye kavuşması, yeni bir devlet kurulması, yeni bir toplumsal kimlik inşa etmek amacıyla hedef etmeksizin yapılan şiddet faaliyetleridir. Birçok farklı amaç ve ideolojiye dayanan birbirinden farklı terör grupları temelinde terörizme bağlı olarak yıllardır dünya üzerinde kendine yer edinebilmiş, insanların canını, malını tehdit eder olmuş ve zarar vermiştir. Terörizmin coğrafi sınırlarının olmaması sebebiyle hiçbir toplum yahut ülke kendini tamamen korunaklı olarak görmemelidir. Bir ülke kendi sınırları içerisinde terörizmin doğup büyümesine izin vermese dahi başka bir bölgede ortaya çıkan terörizmin zararlı etkilerinden tamamen korunması ne yazık ki mümkün görünmemektedir.

3. Terörizmin Ekonomik, Sosyolojik ve Psikolojik Etkileri

Terör faaliyetleri şiddetine bağlı olarak pek çok farklı alanda olumsuz etkilere sebep olmaktadır. İnsanlar için bedenen bir saldırı unsuru oluşturmasının yanı sıra diğer canlılar (hayvan, bitki, vb.) ve yapılar (konutlar, ulaşım, kamusal hizmet binaları, iş merkezleri, tarihi, kültürel vb. yerler) için de bir tehdit unsuru olmaktadır. Benzer şekilde doğrudan hedef gözeterek yapılan terör eylemleri somut etkilerinin yanı sıra bir ülkenin ekonomik, sosyal, siyasi vb. alanları için de korku, tehdit ve etki unsuru olmaktadır. Daha geniş anlamda ele alınacak olursa; terör eylemleri doğrudan (direkt) ve dolaylı (ekonomik finansal, mali) etkilere sahip olabilmektedir. Terör eylemlerinin açığa çıkardığı ve bu hareketlerin doğrudan etkileri arasında can kaybı, yaralanmalar, mülk ve altyapı sayılabilmektedir. Global Terrorism Database (2022)'ye göre ise 2000'li yılların ardından bazı yıllarda terör olaylarının sayısı 16.000'e ulaşmıştır. Bu durum terörizmle mücadele gereğinin ne denli önemli bir konu olduğunu gözler önüne sermektedir.

Can ve mal kayıplarının yanında terörizmin daha uzun vadede ortaya çıkan dolaylı etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler kısaca ekonomik, finansal ve mali etkilerdir. Bu anlamda terörizmin ekonomik büyüme, turizm, doğrudan yabancı yatırım ve işsizlik gibi ekonomik faktörler, finansal piyasalar gibi finansal faktörler ve kamu harcamaları ve devlet borçlanması gibi mali faktörler üzerinde dolaylı etkileri vardır (Akça & Ela, 2017, s. 1054). Literatürde terörün ülkeler açısından ekonomik zararlarının, kamusal düzeni sekteye uğratması ve yatırımcılar açısından güvensiz bir ortam oluşturması üzerinde sıklıkla durulmaktadır. Araştırmacılar terör faaliyetlerinin çeşitli yöntemlerle ekonomik büyümeyi engellediği konusunda hemfikirdir. Terörizm, ülkelere gelecek yabancı yatırımları olumsuz etkileyebilir, getiri sağlayacak yatırımlar için ayrılacak bütçeden daha fazlasını, ekonomik getirisi olmayan güvenlik politikaları için kullanılmasını teşvik eder, uluslararası ticari faaliyetleri sınırlandırabilir ve turizm gelirlerinde düşüşe sebep olabilir (Öcal & Yıldırım, 2010, s. 487).

Zi & Sullivan (2017, s. 4) tarafından yapılan çalışmada, terörün ticaret üzerine etkisi uzun vadeli ve kısa vadeli etkiler olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir. Kısa vadeli etkiler mikroekonomik ve makroekonomik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mikroekonomik etkiler: Fiziksel sermaye kaybı, risk yönetim maliyeti, gizli maliyet (terör korkusuyla yaşayanlar üzerindeki duygusal yük, küresel tedarik zincirlerinin yüksek güvenlik maliyetleri). Makroekonomik etkiler ise: Üretici ve tüketici güveninin etkilenmesi, turizmin olumsuz etkilenmesi (seyahat sektöründe işsizlik, turizme talebinde düşüş). Uzun vadeli etkiler incelendiğinde ise iş dünyası için uzun vadeli terör vergileri (yüksek sigorta primleri vb.), göçlerin sınırlanması, doğrudan yabancı yatırımda yaşanan düşüş gibi farklı ve olumsuz etkilere açığa çıkmaktadır. Öyle ki, Bardwell & Iqbal (2021) yaptıkları araştırma neticesinde 2000 ve 2018 yılları arasında terörizmin dünya ekonomisine verdiği ekonomik zararın 855 milyar \$ olduğunu saptamışlardır. Anlaşılabileceği üzere terörün yalnızca hâkim olduğu coğrafyaya değil tüm dünyayı doğrudan ya da dolaylı

olarak etkilediği ve büyük bir maddi zarar açığa çıkardığı görülmektedir. Terörün kullandığı şiddet yönteminin yarattığı tehdit ve korku sadece ekonomiye değil sosyal yaşama, ticari ilişkilere ve hayatın olağan akışını darbe vurmakta çoğu zaman sekteye uğratmaktadır. İş dünyası için ekstra bir mali yük, kazanç kaybı yaratırken, insanlar için ise özgürlüklerin sınırlanması, yaşamsal faaliyetlerin kısıtlanması, stres ve korku yaratmaktadır.

Terörizmin doğrudan etkilediği ve üzerinde tartışılması gereken bir başka alan ise sosyal hayattır. Özel veya kamusal alanlara, sosyal yaşam ve eğlence mekanlarına olması muhtemel tehdit ve saldırılara bağlı olarak sosyal hayat zaman zaman sekteye uğramaktadır. Özellikle bombalı bir terör saldırısına maruz kalan kişilerde depresyon, aşırı uyarılmalar, umutsuzluk, çaresizlik, güvensizlik, günlük aktivitelere ilgisizlik, karamsarlık, odaklanma sorunları gibi sosyal hayatı da etkileyen birçok psikolojik etkilenme açığa çıkmaktadır (Hussain & Sarma, 2016, s. 195). Bu etkilenme sebebiyle kamusal alanlarda kendi veya bir yakınının can ve mal güvenliğinin tehlikede olduğu düşüncesine bürünen kişilerde sosyal hayattan uzaklaşma, kendini dış mekâna kapatma gibi davranışlar ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Oluşturulan güvensizlik ortamıyla beraber terörün amaçlarından biri olan sosyal bütünlüğün bozulması bu vesileyle gerçekleşmektedir. Terörün dolaylı da olsa sosyoekonomik hayata etkilerinden biri de Türkiye’de de uzun yıllardır görülen terör baskısı ve tehlikesi sebebiyle insanların yaşadığı bölgeleri terk etmesidir. Farklı kültürlerden kentlerde toplanan nüfus arasında yaşanan anlaşmazlıklar, kültür çatışmalarının yanı sıra bu kişilerin memleketlerindeki yakınlarıyla ilişkilerinin ve tarımsal üretimden kopması gibi sorunlar da yaşanmaktadır (Şen, 2015, s. 56). Terörün çocuklar üzerindeki etkileri ise bir diğer önemli konudur. Öyle ki, bir terör saldırısına maruz kalan çocuklarda endişe, korku, eğitim sürecinde aksamalar, isteksizlik, duygusallık ve ani öfke nöbetleri, uyuma ve uyanma sorunları, karın ağrısı, ani tepkiler, iştahsızlık, davranış bozuklukları gibi hayatlarını etkileyen atlatılması güç psikolojik sorunlar meydana gelmektedir (Şavur & Arslan Tomas, 2014, s. 49).

Anlaşılabileceği üzere terör doğrudan ya da dolaylı olması fark etmeksizin hedefine aldığı gerek yetişkin bireyler gerekse çocuklar üzerinde hayatlarının olağan akışını olumsuz şekilde etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Kişiler, terörizmin saldırdığı korku ve tehdit sebebiyle, sosyal hayat, iş hayatı, eğitim hayatı, özel yaşamları olmak üzere hayatlarını şekillendiren pek çok özgürlükten mahrum kalmaktadırlar. Bu durum, bir bütün olarak terörizmin en çok tartışılan can ve mala yönelik tehditlerinin yanı sıra azımsanmayacak düzeyde önem arz eden bir başka özelliği olan kitleler üzerine yaptığı psikolojik ve sosyal baskının da ne denli büyük bir hasara yol açtığını görebilmek açısından önemlidir.

4. Küresel Kamusal Mal ve Küresel Kamusal Kötü

Küresel kamusal mal, pozitif dışsallığın ortaya çıktığı devletin sınırlarını aşarak diğer devletleri de etkileyecek şekilde yayılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Temelde kamu maliyesinin önemli bir alanı olan küresel kamusal malların (bir mal yahut hizmet) fayda anlamında tüm dünyanın yararlandığı ve mevcut faydanın tüm insanları, devamında ise gelecek nesilleri kapsar biçimde evrensel olması ayırıcı özelliğidir (Susam, 2008, s. 277). Dünya Bankası (The World Bank) küresel kamusal malları faydasından dışlanmanın mümkün olmadığı ve tüketimde rekabetin olmadığı mallar olarak tanımlamaktadır. Özellikle uluslararası ticaret, uluslararası finans, mimari, çevre, bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve bilgi önemli dışsallıklara sahip alanlardır (The World Bank, 2015). Bu anlamda, kamusal mal, tüketimde dışlanmanın ve rekabetin olmadığı mallardır. Benzer şekilde kamusal kötülerin de tüketimde dışlama ve rekabet yoktur. Ancak temel ayrım kamusal mal pozitif dışsallık (fayda) yayarken kamusal kötü negatif dışsallık (zarar) yaymaktadır. Kamusal kötünün verdiği zararın giderek ulusal sınırları aşması durumunda ise küresel kamusal kötü ortaya çıkmaktadır. Küresel kamusal kötü örnekleri arasında iklim değişikliği, sera gazları, küresel salgın hastalıklar ve son olarak uluslararası terörizm sayılabilmektedir (Ela, 2021, s. 29).

Kamusal mallar ve kamusal kötüler temelde iki benzer özelliğe sahiptirler. Bu özelliklerden ilki, arz konusunda ortaklıklar (rekabet etmeme); bir kez sağlanmış olduğunda bir devletin kamu malından yararlanmasının diğer devletler tarafından kullanımının önünde herhangi engel bulunmadığı ve sunulan hizmeti başka bir aktörün tüketmesi diğerlerinin arzını azaltmadığı anlamı taşımaktadır. İkinci özellik ise dışlamamadır. Yani faydaları ne olursa olsun hiçbir devletin kamu malından faydalanmasının önüne geçilemeyeceği anlamı taşımaktadır (Norrlöf, 2020, s. 1288; Nordhaus, 2005, s. 3). Örnek olarak trafik

lambalarındaki kırmızı, sarı ve yeşil ışıklar market arabalarına konup maddi olarak alınıp satılmasa da bu lambaların içerdiği komutlara uyulması kamusal fayda sağlamakta ve kamusal mal olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda bu lambalara uyan kişi sayısı (tüketimi) arttıkça bu hizmetin arzı azalmamaktadır (Kaul vd., 1999, s. 4).

Küresel kamusal mal kavramıyla da ilişkili olan küresel kamusal kötü kavramı, ortaya çıkan bir zararın tüketiminde rekabet ortamının bulunmadığı ve bu zararın dışında kalmanın mümkün olmadığı bir durumu ifade etmektedir. Ayrıca zararın diğer insanlara hatta gelecek kuşaklara yayılması da mümkündür. Küresel kamusal kötüler kişilerin faydalarını azaltmaları sebebiyle diğer durumlar nötr kabul edildiğinde daha azı daha fazlasına tercih edilmektedir (Göker, 2014, s. 85). Negatif dışsallık özelliğine sahip olmasıyla da bilinen küresel kamusal kötülerin ayırt edici özelliği bir kamusal kötü olarak kabul edilebilecek dışsallığın ortaya çıktığı devletin idari sınırlarını aşarak önüne geçilmediği takdirde geniş bir coğrafyaya yayılmasıyla küresel etkiye sahip olmasıdır (Çelebi & Yalçın, 2008, s. 16). Bir volkanik dağın faaliyete geçerek geniş bir coğrafyayı dumanyla kaplaması, sınır aşan nehir sularının kirlenerek bu kirliliği başka bölgelere taşınması, nükleer bir kaza sebebiyle radyasyonun başka ülkelere yayılması, bir terör örgütünün zamanla büyüyerek başka devletleri tehdit etmesi gibi pek çok olumsuz durum küresel kamusal kötü olarak değerlendirilebilmektedir. Örnek vermek gerekirse, 1986 yılında Ukrayna'nın Çernobil kentinde bulunan nükleer santralde yaşanan kaza sebebiyle radyasyon hava akımlarının etkisiyle Ukrayna, Rusya ve Belarus'a doğrudan etki etmiş daha sonra yapılan çalışmalar neticesinde İsveç ve Finlandiya gibi diğer kuzey ülkelerine de taşındığı görülmüştür (iaea.org, 2021). 2010 yılında İzlanda'da Eyjafjallajökull Yanardağının faaliyete geçmesiyle havayı kaplayan kül bulutları sebebiyle Avrupa'nın birçok yerinde hava trafiği durmuş buna bağlı olarak milyonlarca kişi ve havayolu şirketleri bu durumdan olumsuz olarak etkilenmiştir. Günlerce etkisi geçmeyen kül bulutları insanların sağlıklarını da tehdit eder boyuta ulaşmıştır (science.org, 2011).

5. Küresel Kamusal Kötü Olarak Terörizm

Kamusal kötüler, tüketiminde rekabetin olmayışı ve dışlanmanın mümkün olmaması gibi temel özellikleriyle beraber etkilediği alan ve nüfusun oranına göre yerel ve küresel kamusal kötü olarak ikiye ayrılmaktadır. Açığa çıkan bir kamusal kötü yalnızca bir kenti yahut bir bölgeyi etkisi altına almışsa (bir kentteki çöp sorunu veya bir kent sınırları içerisindeki gölde ortaya çıkan kirlilik) onu yerel kamusal kötü olarak değerlendirmek mümkündür. Diğer taraftan, küresel salgınlar, iklim değişikliği, uluslararası terörizm gibi dünyanın bütününde etki gösteren kamusal kötüleri, küresel kamusal kötü olarak değerlendirmek gereklidir (Ela, 2021, s. 29). Bu bağlamda, dünya üzerinde geniş bir coğrafyayı veya yer kürenin tümünü olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahip birçok farklı unsur bulunmaktadır. Bu unsurlardan biri insan kaynaklı olarak ortaya çıkan, temelinde şiddet güdüsü yatan ve uzun yıllardır toplumları tehdit eden terörizmdir.

Terörizm, temel olarak kendi doğrularını ve isteklerini diğer unsurlara kabul ettirmek amacıyla insanların mevcut bütünlüğüne, ekonomik düzeyine, psiko-sosyal sağlığına, eğitim sürecine, kamusal hizmetlere erişim ve temel insani haklara ulaşım süreçlerine zarar verip sekteye uğratmaktadır. Bunların yanı sıra kamusal düzen ve aktörlere, özel girişimlere, kamusal politika ve hizmet araçlarına, tedarik zincirlerine ve genel olarak hayatın doğal akışını olumsuz yönde etkilemektedir. Terörizmin doğurduğu ve beslediği eylemler yerel düzeyde önlenmediği takdirde uluslararası tehditlere dönüşmekte, ortaya çıkan çeşitli zararlardan diğer unsurların dışlanmama durumunun açığa çıkmasıyla terörizm, küresel kamusal kötü olarak değerlendirilebilir. Bird vd. (2008) çalışmalarında dünya üzerinde terörizmin ortaya çıkması ve yayılım sürecine yönelik olarak dini, sosyal, ekonomik vb. etmenler üzerinde durmaktadırlar. Bu çalışmaya göre karşıt inançları hedef alan dini fanatik gruplar, modernleşme süreci, ekonomik dengesizlikler, sosyal kolaylaştırma ve devrimci ideolojilerin yayılma güdüsü gibi sebepler terörün altyapısını oluşturan ve destekleyen durumlardır. Ekonomik olarak yoksunluk ve yoksulluk, siyasi değişim isteğinin özellikle otokratik yönetimlerce uygulanmayışı, yoksul kimselerin içinde buldukları sistemde dezavantajlı konuma sokuldukları inancıyla statükoya karşı gösterecekleri tepki gibi birçok neden terör faaliyetlerini arttırmaktadır. Tüm bunlar ve çalışmanın ikinci bölümünde de vurgulanan birçok nedenden ötürü terörizm

ekonomik, siyasi, sosyal, dini, ideolojik sebeplerden dolayı kendine her dönemde farklı bir coğrafyada doğabilme ve genişlemeye müsait bir alan bulabilmektedir.

Terörizmin modern dönemi olarak adlandırılan 1900 sonrası dönemde ortaya çıkışı dört dalga şeklinde açıklanmaktadır. İlk dalga 19. Yüzyılın sonlarında anarşiyle şekillenmiş, Avusturya Dükünün suikast sonucu öldürülmesini içerisine alan ve 1. Dünya Savaşını da başlatan dönemdir. İkinci dalga 2. Dünya Savaşının ardından emperyalist devletlerin sömürgelerinden çekilmeleri sürecinde milli çıkarları için grupların kendi ülkeleri için verdikleri mücadeleyi içermektedir. Üçüncü dalga ABD'nin Vietnam'da, İsrail'in ise Ortadoğu üzerindeki askeri politikalarına bir tepki olarak gerçekleşmiştir. Bu dalga ulusötesi bir niteliğe bürünmüş ve o dönem terör eylemi olarak uçak kaçırma yaygın bir metot olmuştur. 1979 yılında İran'da gerçekleşen devrimle başladığı kabul gören ve soğuk savaş dönemiyle devam eden dördüncü dalga 1980'lerde İsrail'in Lübnan'ı işgali, ABD'nin İsrail'e verdiği destek ve devamında savaşa dahil olması ile Lübnan ve Kuveyt'teki ABD büyükelçiliklerinin bombalanması, beraberinde tehditleri küresel boyuta taşımıştır. Aynı zamanda bu dönemde devletlerin terörizmi finansal ya da teknik açıdan desteklemeye başladığı düşünülmektedir. (Ghosh, 2014, s. 93-94).

20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlarını kapsayan dönemde ise sıcak savaşın maliyet ve sonuçlarını göze alamayan devletler için bir strateji olarak vekalet savaşlarının kullanımı artmaya başlamıştır. Bir ülke veya bölgede kendi siyasi ve askeri politikalarını yürütmek ya da bu politikaları kabul ettirmek isteyen kimi devletlerin terörü kimliksiz bir caydırıcı güç olarak destekledikleri bilinmektedir. Vekalet savaşlarının en yakın örneği ise "Arap Baharı" olarak adlandırılan ve Arap ülkelerinde başlayan halk ayaklanmalarından çözüme kavuşturulamamış olan Suriye'de görülmektedir. ISIS (DEAŞ), PYD/YPG, HTŞ başta olmak üzere birçok silahlı örgüt ülkelerin terör listelerinde olmalarına rağmen uzun yıllardır Suriye'deki iç savaş sorunu kesin bir çözüme kavuşturulamamıştır. Buradaki önemli bir detay ise terör listelerinin devletlerin politikalarına göre farklılık göstermesi ortak mücadeleyi engellemekte ve çatışma bölgelerindeki gerilimi daha da arttırmaktadır. Suriye'deki çatışma sürecinde yerelde yaşanan yaralanmaların, mal ve can kayıplarının yanı sıra bu sürecin doğurduğu can güvenliği temelli göç akınlarının Avrupa'yı dahi etkilediği görülmüştür. PEW araştırma şirketinin verilerine göre 12,5 milyon Suriyeli yaşanan iç savaş sebebiyle yerinden edilmiştir. Yaklaşık 6,5 milyon insan Suriye toprakları içerisinde yer değiştirirken, 6 milyon kadarı ise büyük çoğunluğu Türkiye'ye olmak üzere farklı ülkelere göç etmiştir (pewresearch.org, 2016). Terör ve çatışma tehdidinin doğurduğu bu göç akını ülkelerin demografik ve sosyal yapısını etkilemesi, terör militanlarının ülkelere mülteci görünümüyle sızmaları, yerelde başlayan olayların sınırları aşarak başka ülkeleri de etkilemesi açısından terörün önemli bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de bulunan Dünya Ticaret Merkezi'ne düzenlenen saldırılar devletlerin terörün farklı saldırı teknikleri karşısında güvencesiz bir konumda olduklarını göstermiştir. Bu saldırının kökeninin Ortadoğu'da radikal dinci örgütlerden kaynaklandığı düşüncesi ABD başta olmak üzere Avrupa ülkelerini Ortadoğu üzerine yöneltmiştir (Abdurrahmanlı, 2019, s. 101). Bu saldırılar sonucunda düşman güçlerin siyah ve beyazdan ziyade gri görünüme kavuştuğu benzetmeleri yapılmış, belirgin bir düşmandan ziyade belirli coğrafi sınırları olmayan, bir savaş disiplini olmayan, belirsiz bir orduya ancak büyük etkiye sahip saldırılar yapabilecek donanıma sahip olan terörizme karşı mücadele önceliği vurgulanmıştır (Bükeç & Çelik, 2010, s. 4). 11 Eylül saldırılarının ardından havayolu taşımacılığına olan güven azalmış, çoğu insan doğal olarak herhangi başka bir havayolu saldırısına maruz kalmamak için havayolu kullanımını terk etmişlerdir. Ortaya çıkan terör korkusu havayolu şirketlerini büyük bir ekonomik krize sokmuş, sektör mecburen daralmaya gitmiştir. Benzer şekilde havayolu taşımacılığının önemli bir parçası olan turizmde bu süreçten olumsuz yönde etkilenmiş birçok kişi rezervasyonlarını iptal etmiş ya da tatile gitmeyi tercih etmemişlerdir (Mutlu & Akbaş, 2016, s. 4-5).

Küresel düzeyde yarattığı korkuyla sektörlere ve ülke ekonomilerine zarar veren terör, amacı ne olursa olsun ortak bir mücadeleyle bitirilmediği sürece dünyaya benzer sonuçları sürekli olarak yaşatacağı yadsınamaz bir gerçektir. Benzer şekilde Suriye ve Irak topraklarında kurulu olan ISIS (DEAŞ) örgütünün 2015 yılında Paris'te düzenlediği bombalı ve silahlı eylem, 2016 yılında Brüksel'de havaalanı ve metro saldırıları yine 2016 yılında Berlin'de tır kullanılarak yapılan saldırı ve Avrupa'da yapılan buna benzer diğer saldırılar pek çok kişinin hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. Suriye ve Irak toprakları üzerinde bulunan bir örgütün Avrupa'da rahatlıkla bu eylemleri gerçekleştirebilmesi terörün yerel sınırlarını aşarak küresel

çapta ne denli büyük bir tehdit olabildiğini göstermektedir. Ek olarak, terörizme bağlı eylemlerin açığa çıkardığı ekonomik ve sosyal bunalım gelişmiş ülkeleri etkilediği takdirde bir domino etkisi yaratır. Bu ülkelerin ticari ağına ve finansal sistemine bağımlı diğer ülkeler de ortaya çıkan bu bunalımdan ekonomik, siyasi ve sosyal olarak etkilenmektedir. Bu bağlamda doğduğu yerde bitirilemeyen, eylem ağını genişletmekten çekinmeyen ve istekleri doğrultusunda daha da saldırganlaşan terörizmi küresel kamusal bir kötü olarak değerlendirmek, insanlığı tehdit eden bu tür oluşumları ortak fayda ve ortak çıkar anlayışıyla sona erdirmek devletlerin bekası ve insanların güvenliği için önem arz etmektedir.

6. Sonuç

Terörizmin ortaya çıkışıyla dünya üzerinde tüm canlı veya cansız varlık ve yapılar üzerinde her an bir tehdit olarak hazır bulunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Hedeflerine ulaşmak amacıyla her türlü şiddet eylemini kullanmaktan geri durmayan terörizmin sona erdirilmesi için devletlerin ortak mücadelesi zorunlu bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, gelişmiş ülkelerin dahi baş etmekte güçlük çektiği terörizmin saldırı için hedefine aldığı bir ülkeyi (özellikle gelişmemiş ülkeler), o ülkenin terörizme karşı yalnızca kendi mücadelesi ile baş başa bırakmak doğru bir yaklaşım değildir. Terörizmin doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği alan doğduğu bölgeyle sınırlı kalmamakta, hedeflerine ulaşmak için zamanla daha saldırgan daha yayılcı bir politika izlemektedir. Dolayısıyla ülkeleri siyasi, ekonomik, sosyal, psikolojik, demografik vb. pek çok alanda etkileyen terörizmi, küresel kamusal bir kötü olarak görmek ve bu anlayışla küresel bir sorun olan terörizme küresel bir çözüm üretmek gereklidir.

Ülkelerin güvenli bir ortamda siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda iş birliği içerisinde olmaları, özellikle küresel ekonomik girişimlerin sekteye uğramasına fırsat verilmemesi devletlerin kalkınmaları açısından önemlidir. Ekonomik girişimlerin yetersizliği sebebiyle ortaya çıkan yoksulluktan da beslenen terörizmin engellenebilmesinin bir çözümü olarak özellikle gelişmemiş ülkelerde topyekûn bir ekonomik kalkınma programı, askeri, siyasi ve eğitim alanlarında iş birliği yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda, bir ülkenin ticaret hacminin artması, doğrudan yabancı yatırımcıları, portföy yatırımlarını çekmesi, ekonomik olarak ortaklık ağını genişletmesi terör faaliyetlerinin ilgili ülke içinde varlığını ve ulusötesi terörün etkinliğini azaltmaktadır (Li & Schaub, 2004, s. 254). Ekonomik kalkınma ile terörizm arasında ters bir orantı olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle, bu yönde politikalar geliştirmek devletler açısından bir ihtiyaç olup terör riskini azaltmaktadır.

Dünya üzerinde terörizmin ortaya çıktığı dönemden beri bu tür oluşumların gerek militan bulmak gerekse kendi doğrularını insanlara dayatabilmek adına kullandığı pek çok argüman bulunmaktadır. Bazı ülkelerdeki yoksulluk, antidemokratik uygulamalar, eşitsizlik, siyasi istikrarsızlık, baskıcı rejimler yahut kimi ülkelerin sürdürdüğü sömürü politikaları terörizmin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan etmenlerden bazılarıdır. Belirli bir coğrafi sınırları olmayan terörizmin ortaya çıkardığı bir terör grubunun başka bir bölgede yapacağı bir eylemin o bölgedeki insanların canına ve malına vereceği zarar kolaylıkla küresel bir etki yaratabilme potansiyelini göstermektedir. Bu bağlamda küresel olarak tüketiminde rekabetin olmadığı ve açığa çıkan zararlardan da dışlanmanın mümkün olmadığı şekilde tanımlanan küresel kamusal kötülerin son yıllardaki en önemli örneklerinden biri terörizmdir. Dünyanın pek çok bölgesine kolaylıkla sızabilen, farklı bölgelerden militan bulabilen ve kolaylıkla eylemlerini gerçekleştirebilen terör gruplarını önlemek ve terörizmi topyekûn ortadan kaldırmak açısından küresel çapta yapılacak ortaklıkların güçlendirilmesi, askeri, ekonomik, siyasi ve eğitim alanlarında ortaklıklar kurulması gereklidir. Teröre doğma zemini oluşturan her türlü olumsuzluğu önleyebilmek temel bir görev olarak belirlenmelidir. Aksi takdirde daha önce de belirtildiği şekilde bir caydırıcı güçle karşılaşmayan terörizmin örgütsel anlamda büyümesi, eylemsel anlamda genişlemesi kaçınılmaz olacaktır. Terörü bir şekilde destekleyen ya da bir mücadele içerisine girmeyen ülkelerin, kendi topraklarından uzakta gördüğü terörizm gelişen ve alternatifleri çoğalan iletişim ve ulaşım imkanlarının sağladığı avantajlarla doğrudan ya da dolaylı olarak bu ülkeleri de mutlaka olumsuz şekilde etkileyecektir. Dünya üzerinde eğitimsiz kitleler oluşmasını engellemek, yaşamsal ihtiyaçlara bağlı yoksunluk durumunu ortadan kaldırmak, ekonomik olarak yoksul durumda olan toplumların kalkınma ve gelişmelerini sağlayıp refahlarını arttırmak, etnik, ideolojik ve dine bağlı şiddetli, ayrımcı, baskıcı düşüncelerin yaygınlığını azaltmak gibi birçok farklı politikaları yürürlüğe koymak dünyanın önde gelen ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelerin öncül politikaları olmalıdır. Son

olarak küresel kamusal kötülerini sona erdirmek için küresel iş birliğinin önemi her gün daha da artmakta ve devletlerin bu anlayışla ortak politikalar yürütmeleri, yürütülen politikaların ise alanı ve ortaklarının genişletilip güçlendirilmesi terörizmi engelleyerek küresel bir fayda sağlayacağı yadsınamaz bir gerçektir.

7. Extended Abstract

In the 2000s, technology developed in the world and reached a certain level of saturation. Politics, economy, military, communication etc. The impact of positive or negative events in the fields has begun to be felt globally. Especially in the 1980s, when the free market economy began to be influential in the world's political and economic fields and the capital acted as if there were no country borders, the effect of local movements could easily turn into global effects. Similarly, the feeling of the effect of a service or a positive and negative output by others (people or countries outside the source region) has given birth to the concepts of public goods and subsequently global public goods, and opened them to discussion. As it is known, goods that cannot be excluded from their utility and that are not competitive in consumption are called public goods. Similar to this definition, goods that have the characteristics of not being excluded and lack of competition in consumption, but causing negative benefit (harm), are defined as public bad and its results have caused many different discussions. Examples of public bad include epidemics, environmental pollution, etc. and terrorism is one of the leading examples of public bad.

In this study, the concept of terrorism, which frequently occupies the world's agenda and threatens societies, is discussed in the context of global public bad, its effects and consequences are discussed. Today, many armed illegal organizational activities, which are opposed by the whole world and agreed to end where they started, but where a common struggle cannot be achieved in practice, are activities that have the potential to start locally and have a global impact. At the same time, these activities, which are difficult to prevent without a joint struggle, affect the states socially, politically, economically, demographically, etc. adversely affects many areas. The research is a qualitative study using data based on literature review created by using different written and printed sources. In this study, firstly, the concept of terrorism was discussed in terms of its causes and consequences, then the political, social and economic effects of terrorism in terms of countries were examined. In the fourth part of the study, the concepts of global public good and global public bad are discussed. In the fifth part of study, terrorism is conceptually examined with examples from the world and evaluated in the context of global public bad, and the effects of terrorist activities, which are undesirable, on the country and world economy, social relations, political decisions and policies are discussed in a global context. Poverty, anti-democratic practices, inequality, political instability, oppressive regimes or the exploitation policies of some countries are some of the factors that pave the way for the emergence of terrorism. A terrorist group created by terrorism that has no specific geographical boundaries can easily attack in another region. The damage that an attack will cause to the lives and property of people in that region has the potential to easily have a global impact. It is an undeniable fact that with the emergence of terrorism, it is always present as a threat to all living or non-living beings and structures in the world. In order to end terrorism, which does not refrain from using all kinds of acts of violence to achieve its goals, the joint struggle of states emerges as a mandatory situation. So much so that it is not the right approach to leave any state where terrorism emerges, which even developed countries have difficulty in dealing with, alone with its own struggle. In this context, it is necessary to see terrorism as a global public bad. With this understanding, it is necessary to produce a global solution to terrorism, which is a global problem. In order to prevent terrorist groups that can easily infiltrate many parts of the world, find militants from different regions and carry out their actions easily, and to eliminate terrorism altogether, it is necessary to strengthen global partnerships, and to establish partnerships in the fields of military, economic, political and education. Finally, the importance of global cooperation to end global public bad is increasing day by day. It is an undeniable fact that states will carry out common policies with this understanding, and that the scope of the policies and their partners will be expanded and strengthened in terms of preventing terrorism.

Keywords: Global Public Bad, Globalization, Terrorism, Global Public Good.

Kaynakça

- Abdurrahmanlı, E. (2019). Küreselleşme Olgusuyla Birlikte Büyüyen Terörizm, *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 93-118.
- Akça, H., & Ela, M. (2017). Economic, financial and fiscal effects of terrorism: A literature review. *International Review of Management & Business Research*, 6(3), 1051-1071.
- Bardwell, H., & Iqbal, M. (2021). The Economic Impact of Terrorism from 2000 to 2018, *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 27(2), 227-261.
- Baysoy, E. (2011). Bir Güven-siz-leştirme Aracı Olarak Terörizm, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(17), 97-122.
- Bird, G., Bloomberg, S. B., & Hess, G. D. (2008). International Terrorism: Causes, Consequences and Cures, *The World Economy*, 31(2), 255-274.
- Bükeç, C. M., & Çelik, D. (2010). 11 Eylül Sonrası Dönemde Havacılıkta Güvenlik ve İşbirliği Anlayışındaki Küresel Değişim, III. *Ulusal Havacılık ve Uzay Konferansı*, 16-18 Eylül, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Crenshaw, M. (1981). The Causes of Terrorism, *Comparative Politics*, 13(4), 379-399.
- Czinkota R. M., Knight, G., Liesch, W. P., & Steen, J. (2010). Terrorism and international business: A research agenda, *Journal of International Business Studies*, 41, 826-843.
- Çelebi, A. K., & Yalçın, A. Z. (2008). Kamusal Mallar Teorisinin Değişimi: Bölgesel Kamusal Mallar, *Yönetim ve Ekonomi*, 15(2), 1-18.
- Demirci, Z., & Acar, İ. A. (2019). Küresel Kamusal Mal Çerçevesinde Mülteci Koruması, *Maliye Dergisi*, 177, 422-447.
- Ela, M. (2021). Kamusal Kötüler (Public Bads): Genel Bir Bakış. Çiftçi, E. T. (Ed.), *Yeni Tartışmalar Işığında Maliye, Ekonomi ve İşletme Yazıları* içinde (23-40. ss.). Ankara; Aralık.
- Ergil, D. (1992). Uluslararası Terörizm, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47(3), 139-143.
- Ghosh, S. (2014). Understanding Terrorism in the context of Global Security, *Socrates*, 2(2), 89-106.
- Global Terrorism Database (2022). <https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?region=> (Erişim Tarihi: 13.02.2022).
- Göker, Z. (2009). Küresel Kamusal Bir Mal: Finansal İstikrar, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 17, 7-22.
- Göker, Z. (2014). Küresel Kamusal Bir Kötü Olarak İşsizlik ve Maliye Politikasının Rolü, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 81-90.
- Güler, H. (2012). Küresel Kamusal Bir Kötü Olarak Dezenformasyon, Tügen Kâmil, Tınar, Mustafa Yaşar (Ed.), *Prof. Dr. Aytaç Eker, Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Eker'e armağan* içinde (635-644 ss.). İzmir.
- Harmon, C. C. (2001). Five Strategies of Terrorism, *Small Wars and Insurgencies*, 12(3), 39-66. <https://www.iaea.org/newscenter/focus/chernobyl/faqs> (Erişim tarihi: 20.12.2021).
- <https://www.science.org/content/article/2010s-volcano-induced-air-travel-shutdown-was-justified> (Erişim tarihi: 25.12.2021).
- Hussain, D., & Sarma, R. P. (2016). Socio-economic and psychological effects of terrorist bomb blasts on the lives of survivors: an exploratory study on affected individuals, *Intervention*, 14(3), 189-199.
- International Peace Institute (2009). Global Terrorism: Task Forces on Strengthening Multilateral Security Capacity, No: 4.
- Kaul, I., Grunberg, I., & Stern, M. A. (1999). Defining global public goods, Kaul, I., Grunberg, I., Stern, M. A. (Ed.), *Global public goods; international cooperation in the 21st century* içinde (2-19 ss.), The United Nations Development Programme, New York.
- Laqueur, W. (1996). Postmodern Terrorism, *Council on Foreign Relations*, 75(5), 14-36.
- Li, Q., & Schaub, D. (2004). Economic Globalization and Transnational Terrorism: A Pooled Time-Series Analysis, *The Journal of Conflict Resolution*, 48(2), 230-258.
- Mutlu, Ç., & Akbaş, Z. (2016). 11 Eylül Saldırıları Üzerinden Uluslararası Terörün Turizme Etkisi: Türkiye Örneği, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 1-14.

Nordhaus, W. D. (2005). Paul Samuelson and Global Public Goods, A commemorative essay for Paul Samuelson, <http://www.econ.yale.edu/~nordhaus/homepage/homepage/PASandGPG.pdf> (Erişim tarihi: 20.11.2021).

Norrlöf, C. (2020). Is COVID-19 the end of US hegemony? Public bads, leadership failures and monetary hegemony. *International Affairs*, 96(5), 1281-1303.

Öcal, N., & Yıldırım, J. (2010). Regional effects of terrorism on economic growth in Turkey: A geographically weighted regression approach, *Journal of Peace Research*, 47(4), 477-489.

pewresearch.org (2016). About six-in-ten Syrians are now displaced from their homes. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/06/13/about-six-in-ten-syrians-are-now-displaced-from-their-homes/> (Erişim tarihi: 30.11.2021).

Ruby, L. C. (2002). The Definition of Terrorism. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 9-14.

Sandler, T. (2006). Recognizing the limits to cooperation behind national borders: financing the control of transnational terrorism. I. Kaul and P. Conceição (Eds.), *In The New Public Finance Responding To Global Challenges* pp. 194-216. Oxford University Press: New York.

Stiglitz, E. J. (1999). Healthy as a Global Public Good, *Global Public Goods; International Cooperation In The 21st Century*, (Ed: Kaul, Inge., Grunberg, Isabella., Stern, A., Marca). 308-325.

Susam, N. (2008). Kamu Maliyesinde Sınır Ötesi Bir Kavram: Küresel Kamusal Mallar, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1-2), 277-303.

Şahin, M. (2020). Küresel Kamusal Bir Mal (Veya Kötü) Olarak Göç, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 353-366.

Şavur, E., & Arslan Tomas, S. (2014). Terör Olayları Sonrasında Psikososyal Destek Hizmetleri, *Kriz Dergisi*, 18(1), 45-58.

Şen, Y. (2015). Terörün Toplumlar Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerine Bakış: Pkk Terörü ve Ağrı Gerçeği, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 17-70.

Şimşek, M. (2016). Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma, *Akademik Bakış Dergisi*, 54, 319-335.

The World Bank (2015). https://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/978-1-4648-0484-7_global_public_goods (Erişim tarihi: 20.11.2021).

Türköz, Ş. (2016). Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 153-162.

Ward, R. H. (2004). The economics of terrorism. Alex P. Schmid (Ed.), *Forum on crime and society içinde* (17-30 s.s.), *United Nations Office on Drugs and Crime*, 4(1-2).

Yılmaz, B. S., & Yılmaz, Ö. D. (2005). Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 39-58.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı / Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları %50/%50 şeklindedir.

The authors' contribution rates in the study are %50/%50 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.

This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.